

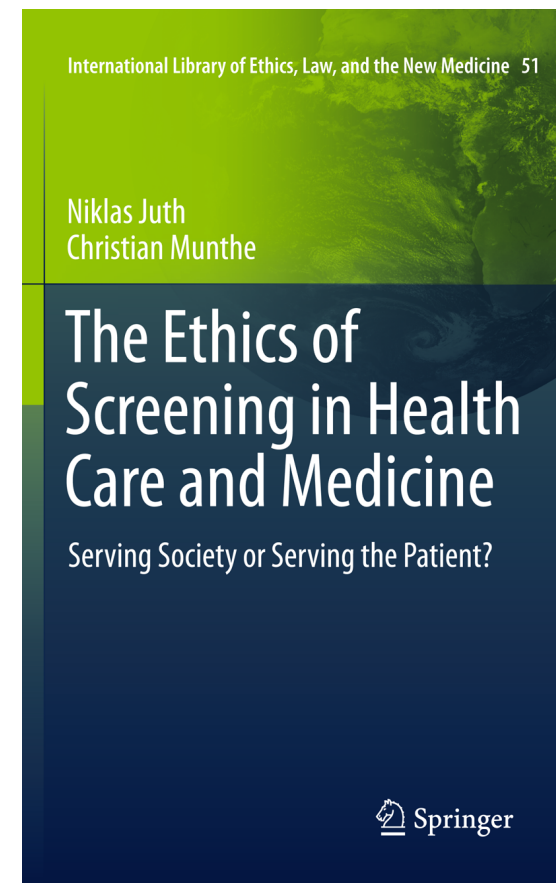
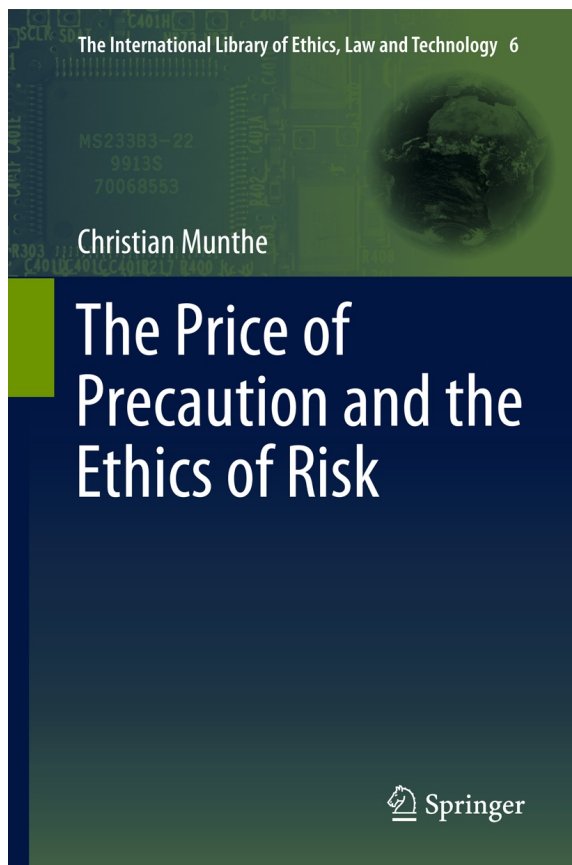
FÖRSIKTIGHETENS PRIS OCH OFÖRSIKTIGHETENS I PANDEMIPLANERINGENS MÅNGBOTTNNADE VERKLIGHET

MED FILOSOFEN SOM PROVOKATÖR

Christian Munthe
filosofi, lingvistik & vetenskapsteori
flov.gu.se

- Utgångspunkt för pandemiplanering och storskaligt smittskyddsarbete: oftast vet vi inte riktigt vad som ska hända, men måste ändå agera på något sätt inom begränsad tid samtidigt som väldigt mycket står på spel
- **Oförsiktighetens pris:** att pandemin och dess verkningar blir värre än den behövt vara pga. av bristande aktion eller kunskapsunderlag
- **Försiktighetens pris:** de risker, skador och obehag som uppstår **genom de åtgärder som vidtas** för att minska oförsiktighetens pris – kunskapsinhämtning, förebyggande åtgärder
- **DVS. ju mindre som görs för att hantera pandemin, desto mer sannolikt att den får svårare följder och ju mer som görs desto mer sannolikt att skyddsåtgärder medför oproportionerliga risker/skador.** (Jfr. falska negativa – falska positiva)
- **Alternativkostnaderna:** det vi kunde ha gjort i stället
- Värdekonflikterna 1: Individens intresse – allmänintresset
- Värdekonflikterna 2: informationskvalitet – verkningsgrad
- Värdekonflikterna 3: Hälsoeffekten – förtroende-effekten
- Värdekonflikterna 4: Etiska ideal – institutionell implementering

Värdekonflikterna 1: Individens intresse – allmänintresset

- **Smittskydd tillhandahåller en allmännytta (kollektiv nytthet)** som alla kan ta del av, men vissa har mer nytta av detta än andra, samtidigt som smittskyddet kan innebära nackdelar
- **Den enskilde kan i huvudsak missgynnas** även om allmänintresset gynnas
- Risken för detta växer ju mer generell säkringen av allmänintresset är, därför viktigt att dimensionera insatsen för att undvika onödiga nackdelar
- Allmänintresset kräver att **de flesta eller viktigaste** ska gynnas och att **oacceptabla bieffekter undviks** – smittskydd och folkhälsoarbete följer inte militärens logik
- I allmänintresset ingår **inte bara befolkningshälsan, utan även samhälleliga och institutionella värden** som likabehandling, transparens, frihet, ansvar, solidaritet, m.m.
- **Vad allmänintresset innebär är ofta oklart och abstrakt** och dess betydelse behöver för det mesta förklaras upprepat och pedagogiskt genomtänkt

Värdekonflikterna 2: informationskvalitet – verkningsgrad

- **Smittskyddet måste alltid agera på bristfällig information** samtidigt som mycket står på spel, men har alltid möjlighet att förbättra sin information
- **Att agera på mindre underbyggd information** ökar risken för att åtgärder har lägre verkningsgrad och medför onödiga skador
- **Att inhämta bättre information kostar** resurser som kunde ha använts till annat och försenar åtgärder med lägre verkningsgrad som risk
- **Mer välunderbyggd information ökar sannolikhet** för att effekt-kostnadsbedömningar är korrekta
- Men även den (vetenskapligt) bästa **informationsinhämtning kan leda till felaktiga förutsägelser**
- Detta gäller alla de värden som står på spel, **inte bara hälsoeffekter!**

Värdekonflikterna 3: Hälsoeffekten – förtroende-effekten

- Befolkningens förtroende för myndigheter och samhälle är av största betydelse för storskaligt folkhälsoarbete av alla slag – instrumentellt, men kanske även substantiellt
- Förtroende **tar mycket kraft och tid att bygga upp och kräver kontinuerlig omvårdnad** – det är samhällets uppgift att förtjäna förtroendet och ständigt vinna det tillbaka!
- **Människors förtroende påverkas av hur de uppfattar effekter av insatser** – såväl de positiva som de negativa
- **Positiva kvaliteter:** noggrannhet, plikttrogenhet, ärlighet, respekt, offervilja, opartiskhet
- **Och negativa:** slarv, bekvämlighet, över-/underdrifter, partiskhet, korruption, dolda agendor
- **Principen om Caesars hustru** gäller: minsta oklarhet och misstanke kan stjälpa allt
- Öppen med allt och betona negativa scenarier såväl som positiva från början: **förtroende ska inte förväxlas med lugn och trygghet.**

Värdekonflikterna 4: Etiska ideal – institutionell implementering

- Effektivitet vs. transparens
- Storskalighet och upptag vs. flexibilitet, förändringsbenägenhet
- Effektiv utvärdering vs. flexibel jämförelsekontext (små, mellanstora och stora steg)
- Fokus på korrekta startpunkter/indikationer vs. Klart formulerade slutpunkter
- Mobilisering vs. öppenhet med osäkerheter
- Fungerande logistik vs. trovärdigt oberoende visavis äffärsintressen
- Utföra centralmaktens order vs. tjäna hela beforlkningen på lika villkor

Några mer konkreta slutreflektioner

- Central fråga är hur man kan åstadkomma en mer flexibel och följsam organisation som samtidigt är effektiv, trovärdig och förtroendegenererande
- Har vi den interna beredskap att kontinuerligt göra etiska och värderingsmässiga analyser som detta förmodligen kräver (och regelverk i ökande grad kräver)?
- Växande misstro mot läkemedelsindustrin och dess kontakter med läkarkår och myndigheter måste tas på allvar och ge effekt på arbete och organisation.
 - Misstron är faktiskt i stora drag befogad, även om det också är sant att industriaktörerna behövs
 - Sätter samhället tillräckligt hårt emot och drar rågången tillräckligt skarpt?
 - Har medborgarna tillräcklig insyn?
 - Ställer upphandlingsregler m.m. hinder ivägen för transparens, tydliga rollfördelningar, ansvarsvägar, m.m.?
- Ställ er frågan: vilken bild av oss själva förmedlar vi, vilken vill vi förmedla och vilken bild är den sanna bilden? Kan vi bli mer ärliga när vi presenterar oss för befolkningen?
- Tänk igenom frågan vad likheten respektive skillnaden är mellan att inge och förtjäna förtroende, inge välbehag och skapa trygghet. Kan de motverka varandra – vad är i så fall viktigast?